

El nou 'look' de Jaume I

Una nova aproximació a la figura del rei conqueridor des del punt de vista militar enceta la col·lecció 'Polemos', dedicada a tractar temes d'història bèl·lica catalana

Quan Jaume I va engegar la conquesta de Mallorca, tenia 19 anys. Les poques imatges que en coneixem no s'adiuen amb aquell jove que va encetar l'expansió catalana, una reeixida empresa que li faria guanyar el sobrenom de Conqueridor. L'anàlisi de la seva capacitat militar, i la renovació de la iconografia que l'envolta, són els objectius de l'obra Els exèrcits de Jaume I, primer número de la col·lecció Polemos de l'editorial Duxelm, dedicada a temes bèl·lics d'història de Catalunya. Els pròxims títols seran sobre l'aviació republicana a la Batalla de l'Ebre i els fusellers de muntanya durant la Guerra de Successió.

Xavier Hernández, director del projecte – impulsat des del Grup de Didàctica del Patrimoni (Dipatri) de la Universitat de Barcelona– i coautor d'aquest primer títol juntament amb el dibuixant i documentalista **Francesc Riart** i l'enginyer i historiador Xavier Rubio, situa l'obra com l'intent de buscar una nova imatgeria epicorealista, a

partir de les dades disponibles, del més mitificat dels monarques catalans, autèntic pare de la pàtria. Si d'una banda l'obra de Jaume I és un assumpte recurrent de la historiografia catalana, de l'altra s'ha prestat poca atenció a un dels elements distintius del seu regnat: el vessant militar. El llibre, que es presentarà el dia 15 d'abril al Museu d'Història de Catalunya, no pretén ser-ne un estudi exhaustiu, sinó obrir camí i sobretot ampliar el corpus d'imatges.

La nova proposta iconogràfica s'ha fet a partir de les poques dades i il·lustracions que es coneixen, bàsicament el Llibre dels fets, la Crònica de Desclot i les pintures murals coetànies del Tinell, el Palau d'Aguilar del carrer Montcada de Barcelona i el castell d'Alcanyís, a l'Aragó. Algunes imatges de còdex, miniatures i pintura religiosa complementen la documentació. Amb aquesta base, s'ha buscat enriquir l'imaginari sobre el Conqueridor i les seves hosts guerreres. El sistema usat ha estat l'efectista Matte Painting, que treballa digitalment amb imatges de qualitat fotogràfica i proporciona una estètica cinematogràfica.

Un bon estrateg

“Jaume I no va ser un gran lluitador, sinó un bon organitzador, un estrateg. Al mateix Llibre dels fets explica que a la batalla de Portopí, a Mallorca, anava darrere els exèrcits. I al setge de

Madyna Mayurca, ciutat molt ben fortificada, no s'arrisca mai, és prudent", explica Hernández, que també destaca la coneguda capacitat del rei per sumar un ampli exèrcit a les seves campanyes, quan això suposava implicar el fragmentat món nobiliari medieval, cadascun amb els seus interessos, i més tenint en compte la seva situació fràgil: un joveníssim rei, amb una infantesa difícil i que, per tant, ho havia de demostrar tot.

L'obra, més que la descripció de les campanyes de Mallorca i València, fa la radiografia dels exèrcits de Jaume I amb tots els ets i uts. Així com, en termes generals, es pot dir que no hi havia endarreriment respecte als exèrcits europeus de l'època, en el camp naval, per exemple, s'estava una mica per davant, fet que a la llarga faria que la Corona d'Aragó acabés imposant la seva superioritat al Mediterrani occidental.

Com la resta del món feudal cristià, la societat catalana estava abocada a la guerra i, per tant, tenia un potencial militar superior al del món andalusí, menys professionalitzat en el camp militar: "Per exemple, i perquè s'entengui, els cavallers de Jaume I era com si muntessin una Harley Davinson. Tant ells com els cavalls anaven molt més ben equipats". El fanatisme dels cavallers dels ordres militars era un altre factor que marcava la diferència. D'almogàvers n'hi havia de catalans, esclar, però també de castellans o andalusins. Però bé, en tot cas, l'obra se centra en els exèrcits del Conqueridor, no dels seus enemics.

Cavalleria i infanteria

Tot i la superioritat de la cavalleria, amb la llança i l'espasa com a armes de bandera, durant el segle XIII la infanteria comença a guanyar pes, també en el cas de Jaume I. La hipòtesi del llibre és que les tropes a peu del Conqueridor es dividien en tres. Els soldats amb escut i espasa, els ballesters (la ballesta va ser molt popular aquí i mai va ser suplida per l'arc, més usat a Anglaterra, sobretot al segle XIV) i els piquers (o llancers). Segurament aquests cossos provenien de les milícies de les ciutats. Pel que fa a la ballesta, tenia una gran precisió en una distància de 200 o 300 metres, però només podia fer dos disparats per minut.

Al costat d'aquesta infanteria més regular, i com a tropes a peu, també van anar agafant rellevància els mercenaris almogàvers, ideals com a forces d'avantguarda o exploració. Tal com explica l'obra, anaven vestits i armats molt lleugerament, gairebé només amb un coltell o espasa curta, una llança i un parell de dards llancívols.

Altres singularitats catalanes eren, per exemple, l'ús de la cervellera –casc semiesfèric–, pintada amb els senyals heràldics, que donava als cavallers catalans un cert aspecte arcaïtzant i que va continuar sent usada fins ben entrat el segle XIV.

Font:

Diari AVUI

http://www.avui.cat/article/cultura_comunicacio/57872/look/jaume/es/renova/amb/la/col-leccio/polemos.html